

สำนักศิลปากรที่ 8 ขอนแก่น

พระธาตุดุกกลางน้ำ

ที่หนองคาย

มีอะไร
อยู่ในแม่น้ำโขง?
ตอนที่ 4

ค้นคว้าและเรียบเรียง
กุลวดี สัมครไทย
นักโบราณคดีชำนาญการ

Artwork

ทรัพย์อนันต์ ชี้อสัตย์

เจดีย์พระธาตุกลางน้ำ

พิกัดกลางแม่น้ำโขง ตรงกันข้ามกับคุ้มวัดธาตุ เทศบาลเมืองหนองคาย
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ลักษณะเป็นเจดีย์ก่ออิฐ ฉาบปูน

เชื่อกันว่าเป็นองค์เดียวกับ “พระธาตุเมืองลาหนองคาย”
ที่ถูกกล่าวถึงในตำนานอูรังคราตุ หรือตำนานพระธาตุพนม
ปัจจุบันเป็นที่รู้จักในชื่อ พระธาตุหล้าหนอง

อีกทั้งยังเชื่อกันว่าเจดีย์องค์นี้ คือ องค์เดียวกับ
“ธาตุใหญ่หนองคาย”

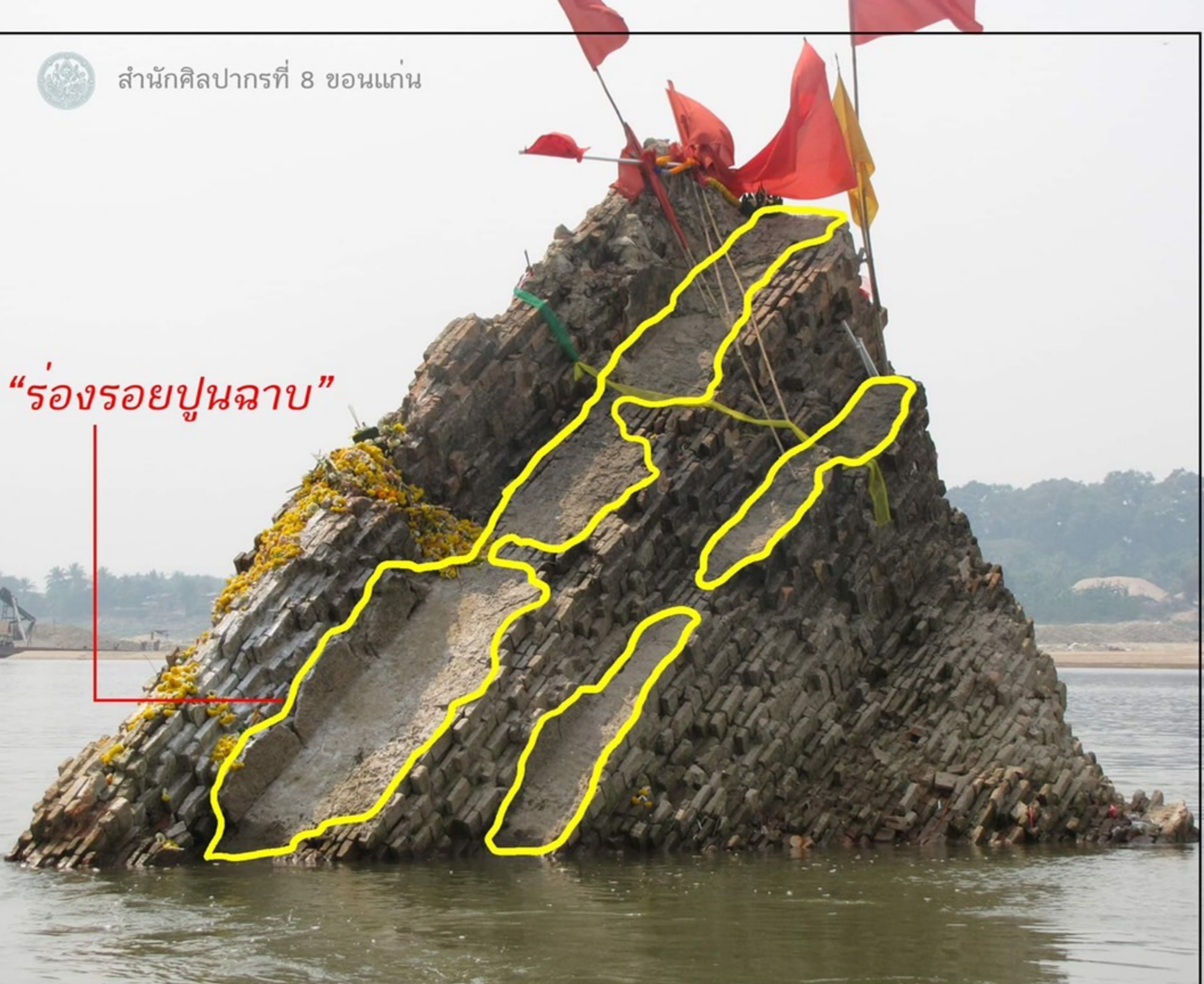
ที่ถูกล่าวถึงในพงศาวดารย่อเมืองเวียงจันทน์
ว่าพังตกลงไปในแม่น้ำโขงเมื่อ พ.ศ. 2390 ความว่า

“ศักราชได้ 209 ปีเมืองมด (มะแม) ...เดือน 9 ขึ้น 9 ค่ำ
วันศุกร์ยามแลใกล้ค่ำมีฮับได้ พระธาตุใหญ่หนองคาย
เพ (พัง) ลงน้ำของ มีอนั้นแล” (กรมศิลปากร, 2545)

“ร่องรอยปูนฉาบ”

มีข้อสังเกตว่าการเรียกชื่อ “ยามแลใกล้ค่ำ” ในเอกสารสมัยหลัง น่าจะมีความคลาดเคลื่อนบางประการ เนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบกับ การเรียกชื่อยามในเวลากลางวัน ช่วงหลังเที่ยง - ก่อนพระอาทิตย์ตกดิน จากงานวิจัยของ ธวัช ปุณโณทก (ม.ป.ป.) แล้วไม่พบ “ยามแลใกล้ค่ำ” แต่ปรากฏชื่อยามที่ใกล้เคียงกัน 2 ช่วงเวลา คือ

ยามแลง (ยามกองแลง) เริ่ม 13.30 น. -15.00 น.

ยามแลใกล้ค่ำ เริ่ม 15.00 น. -16.30 น.

ดังนั้น จึงสันนิษฐานว่าหากเจดีย์พระธาตุกลางน้ำเป็นองค์เดียวกับ “ธาตุใหญ่หนองคาย” ก็มักจะพังตกลงแม่น้ำโขงในระหว่างเวลา 13.30 น.-16.30 น.

พระธาตุเมืองลาหนองคาย **ใน** ตำนานอุรังคธาตุ

ตำนานอุรังคธาตุ คือ งานวรรณกรรมของชาวสองฝั่งโขงที่อธิบายถึงประวัติการเข้ามาของพระพุทธศาสนาและเรื่องราวของผู้คนที่อาศัยอยู่แถบนี้ โดยมีจุดศูนย์กลางของเรื่องราวอยู่ที่องค์พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม สันนิษฐานว่า ตำนานเรื่องนี้ น่าจะเป็นที่รู้จักกันดีในลักษณะของมุขปาฐะมานานแล้ว ส่วนการเรียบเรียงเป็นเอกสารครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2181 โดยพระศรีไชยชมภู ภายใต้พระบรมราชโองการของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชแห่งล้านช้าง เนื้อหาในตำนานมีโครงเรื่องที่ซับซ้อนแบ่งเนื้อเรื่องเป็น 2 ส่วน คือ

1. นิทานปรัมปรา (Myth)

ประกอบด้วย ตำนานเดิมของพระธาตุพนม นิทานปรัมปราที่เกี่ยวกับสถานที่สำคัญทางศาสนา นิทานปรัมปราเกี่ยวกับเมืองร้อยเอ็ด และกำเนิดเมืองเวียงจันทน์

2. ประวัติบุคคลสำคัญของลาว

มีเนื้อเรื่องเกี่ยวพันกับส่วนที่เป็นนิทานปรัมปรา โดยใช้คำอธิบายเรื่องการกลับชาติมาเกิดและกฎแห่งกรรม เพื่ออธิบายและยกย่องบุคคลสำคัญคือ “พระยาสุริยวงศาธรรมิกราช” กษัตริย์ของล้านช้างที่ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2181 – 2238 (เป็นช่วงเวลาที่ยุคทองล้านช้างมีความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในทุกด้าน)

(พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, 2537)

พระธาตุเมืองลาหนองคาย ถูกกล่าวถึงในตำนานอุรังคธาตุว่าเป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ หลังจากทีพระมหากัสสปะเถระประดิษฐานพระอุรังคธาตุไว้ที่พระธาตุพนมแล้ว เกี่ยวข้องกับตำนานอุรังคธาตุทั้งส่วนที่เป็นนิทานปรัมปรา และส่วนที่เป็นประวัติบุคคลสำคัญของลาว

พระธาตุเมืองลาหนองคาย: ส่วนที่เป็นนิทานปรัมปรา (Myth)

กล่าวถึงเหตุการณ์หลังพระพุทธเจ้า
ปรินิพพาน พระมหากัสสปะเถระเจ้าได้นำ
พระบรมสารีริกธาตุที่เป็นส่วนพระอัฐธาตุ
(กระดูกส่วนหน้าอก) มาบรรจุไว้ที่ภูกำพร้าว
(ที่ตั้งของพระธาตุพนม) แล้ว จึงได้ทำการ
อุปสมบทให้แก่กุลบุตรจำนวนหนึ่ง

ในจำนวนนี้มีผู้สำเร็จอรหันต์จำนวน 8 รูป
ได้เดินทางไปยังประเทศอินเดีย และอัญเชิญ
พระบรมสารีริกธาตุจำนวนหนึ่งกลับมาด้วย
แล้วจึงนำไปประดิษฐานไว้ยังสถานที่สำคัญ 4 แห่ง

พระธาตุเมืองลาหนองคาย
คือ 1 ใน 4 ของสถานที่ประดิษฐาน
พระบรมสารีริกธาตุส่วนฝ่าพระบาท
เบื้องขวา จำนวน 9 องค์ ที่พระอรหันต์
สังฆวิชาเถระ อัญเชิญมาจากอินเดีย

ตำนานอุรังคธาตุ ส่วนที่เป็นนิทานปรัมปรากล่าวถึงพระธาตุที่เมืองลาหนองคาย ว่า
“...ส่วนมหาสังขวิชเณระนั้นนำเอาพระบรมธาตุ 9 องค์ ประดิษฐานที่
เมืองลาหนองคาย นำเลี้ยงพ่อนมพร้อมด้วยชาวเมืองสร้างอุโมงค์
สำหรับประดิษฐานพระบรมธาตุนั้นใต้พื้นแผ่นดิน ขนาดกว้างด้านละ 2 วา
2 ศอก สูง 3 วา แล้วไปด้วยชะทายลายจีน จึงเอาแผ่นเงินอันบริสุทธิ์รองพื้น
แล้วนำเอาพระบรมธาตุเข้าในผอบ*ทองคำ นำไปประดิษฐานไว้ในอุโมงค์นั้น”

(กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, 2537)

ดังนั้น จึงสันนิษฐานว่าการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุครั้งแรก
ที่เมืองลาหนองคายนั้นน่าจะเป็นการขุดฝังไว้ใต้พื้นดิน

(*ผอบ อ่านว่า ผะ-อบ หมายถึง ภาชนะสำหรับใส่ของ มีเชิง ฝาครอบมียอด มักทำด้วยโลหะหรือไม้กลึง เป็นต้น)

พระธาตุเมืองลาหนองคาย: ส่วนที่เกี่ยวข้องกับประวัติบุคคลสำคัญของลาว

กล่าวถึงสมัยพระยาไชยประเสริฐ ซึ่งหมายถึง พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์ของล้านช้างซึ่งครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2091-2114 ส่วนผู้ที่เกี่ยวข้องกับ พระธาตุเมืองลาหนองคาย คือ เสนาบดีของพระยาไชยประเสริฐ ชื่อ พระยากุญชร มีบทบาทเป็นผู้ที่ก่อเจดีย์ครอบพระบรมสารีริกธาตุ ดังข้อความในตำนานอุรังคธาตุว่า

**“จักได้ก่อเจดีย์รูปนาโลม (ครอบ) ฝาพระบาทเบื้องขวา
อันพระอรหันต์นำมาธำปนาไว้ที่เมืองลาหนองคายที่นั่น”**

(กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, 2537)

ดังนั้น การสร้างเจดีย์ครั้งแรกน่าจะเกิดขึ้นในรัชกาลของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช คือ ตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา

การสำรวจเจดีย์พระธาตุดกลางน้ำ

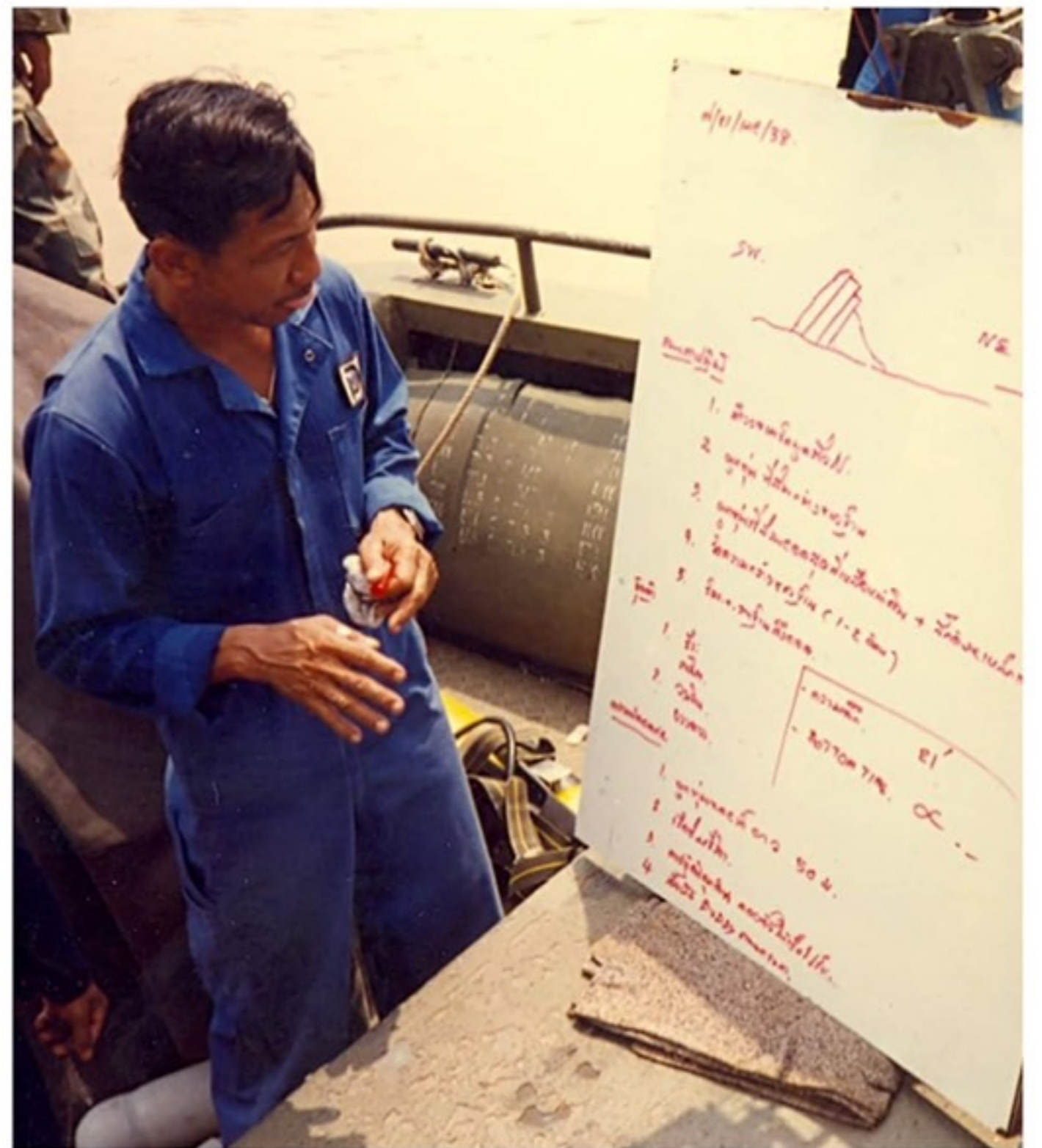
โดย กลุ่มโบราณคดีใต้น้ำ สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร พ.ศ. 2538

การสำรวจเจดีย์พระธาตุดกลางน้ำ

โดย กลุ่มโบราณคดีใต้น้ำ สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร พ.ศ. 2538

ผลการสำรวจเจดีย์พระธาตุดุกกลางน้ำ จากวิธีการคล้ำสัมผัสใต้น้ำ

เจดีย์หักพังเป็น 3 ส่วน แต่สัมผัสพบเพียง 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 อยู่เหนือผิวน้ำ ประกอบด้วยส่วนฐาน ต่อเนื่องถึงเรือนธาตุ (ฐานเขียง 2 ชั้น ต่อด้วยฐานสี่เหลี่ยมย่อเก็จต่อ 4 ชั้น และส่วนเรือนธาตุ) ก่อด้วยอิฐ ถูปูนที่บตันทั้งองค์ ส่วนฐานล่างสุดกว้าง 15.80 เมตร สูงประมาณ 4.88 เมตร

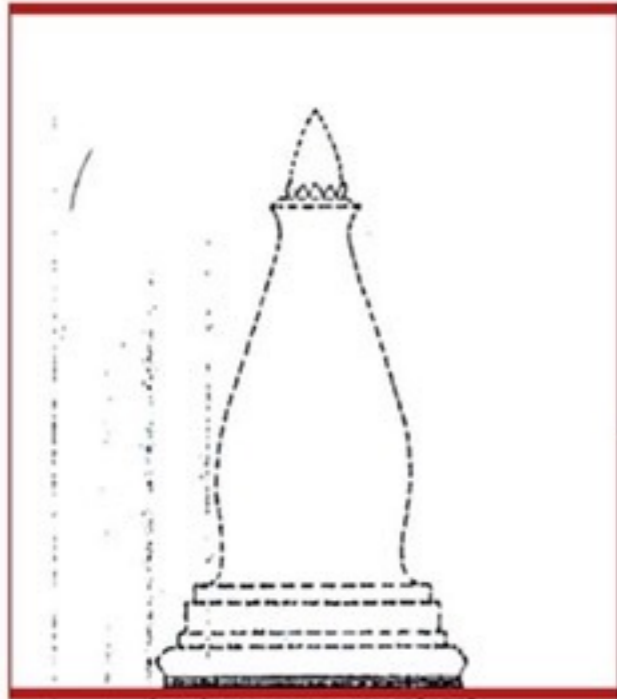
ส่วนที่ 2 ส่วนเรือนธาตุ ทั้งหมดจมอยู่ใต้น้ำ มีลวดลายปูนปั้นประดับจำนวนมาก ที่ส่วนปลายมีรอยหักต่อไปอีก มีความสูงประมาณ 7.32 เมตร
ดังนั้น จึงสันนิษฐานว่าเจดีย์องค์นี้มีขนาดฐานล่างกว้าง 15.80 เมตร จากฐานล่างถึงส่วนปลายของเรือนธาตุเหลือความสูงประมาณ 12.20 เมตร

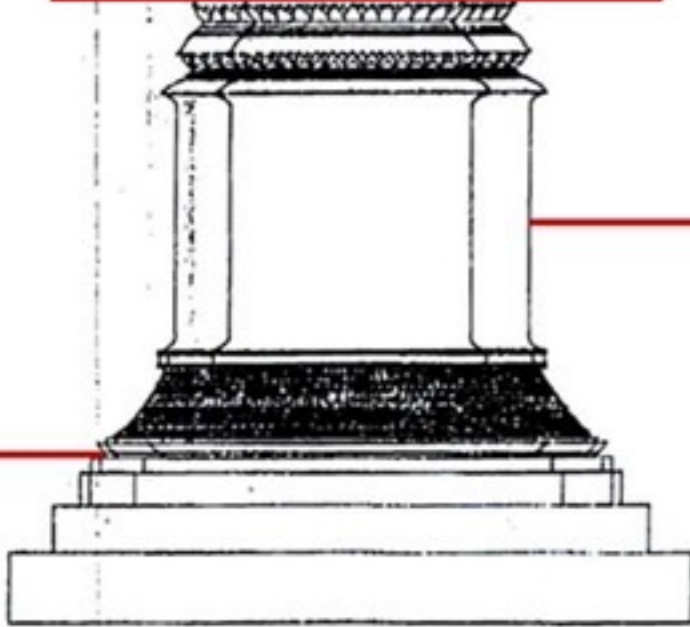
ส่วนที่ 3 ยอดเจดีย์ ส่วนนี้คล้ำไม่พบ เนื่องจากมีตะกอนทรายที่ถูกน้ำพัดมาทับถมเป็นเนินสูง

รูปแบบสันนิษฐานของเจดีย์พระธาตุดอกกลางน้ำ จากการสำรวจของกลุ่มโบราณคดีใต้ผ้า

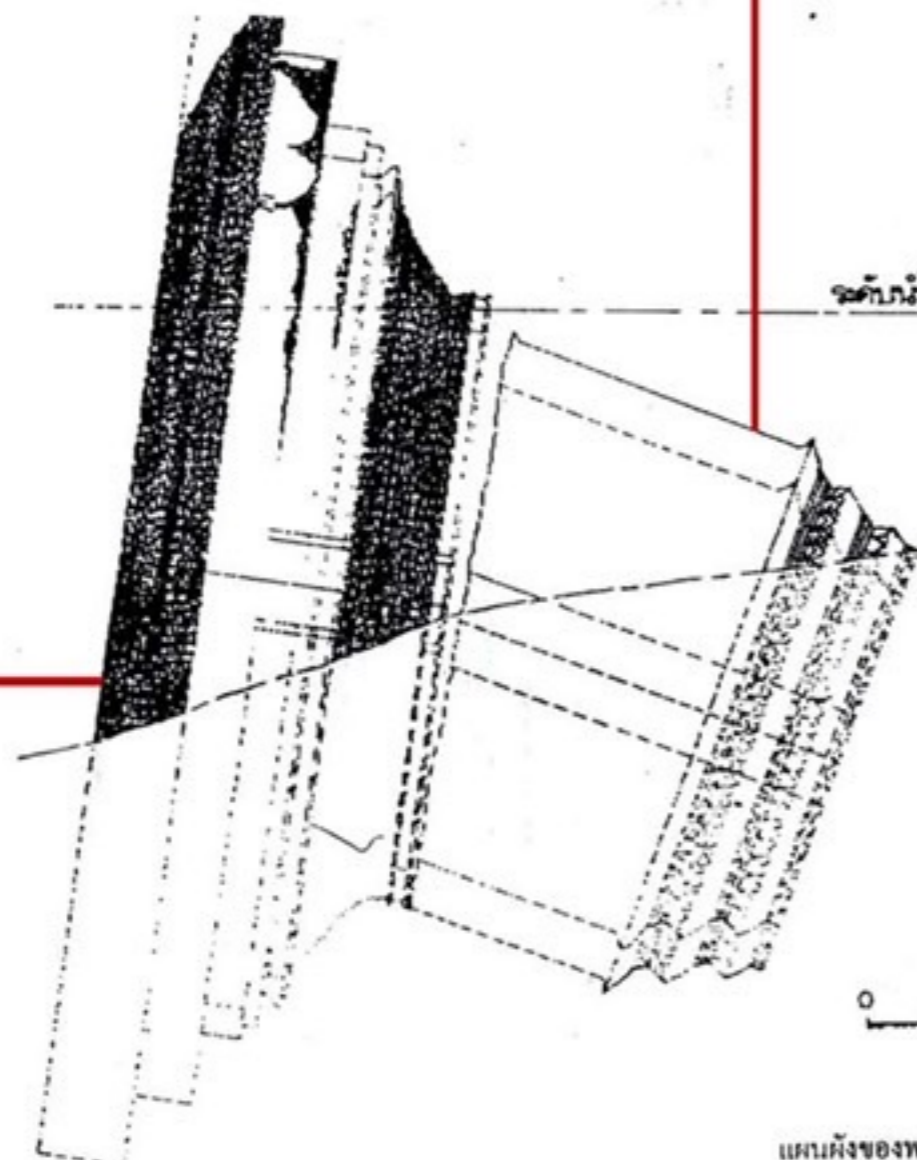
ภาพสันนิษฐาน
แบบไม่แสดงรายละเอียด
เนื่องจากมีข้อมูลไม่เพียงพอ

รูปทรงสันนิษฐานของพระธาตุดอกกลางน้ำ
ที่มา : งานโบราณคดีใต้น้ำ กองโบราณคดี กรมศิลปากร

เรือนธาตุ

ฐาน

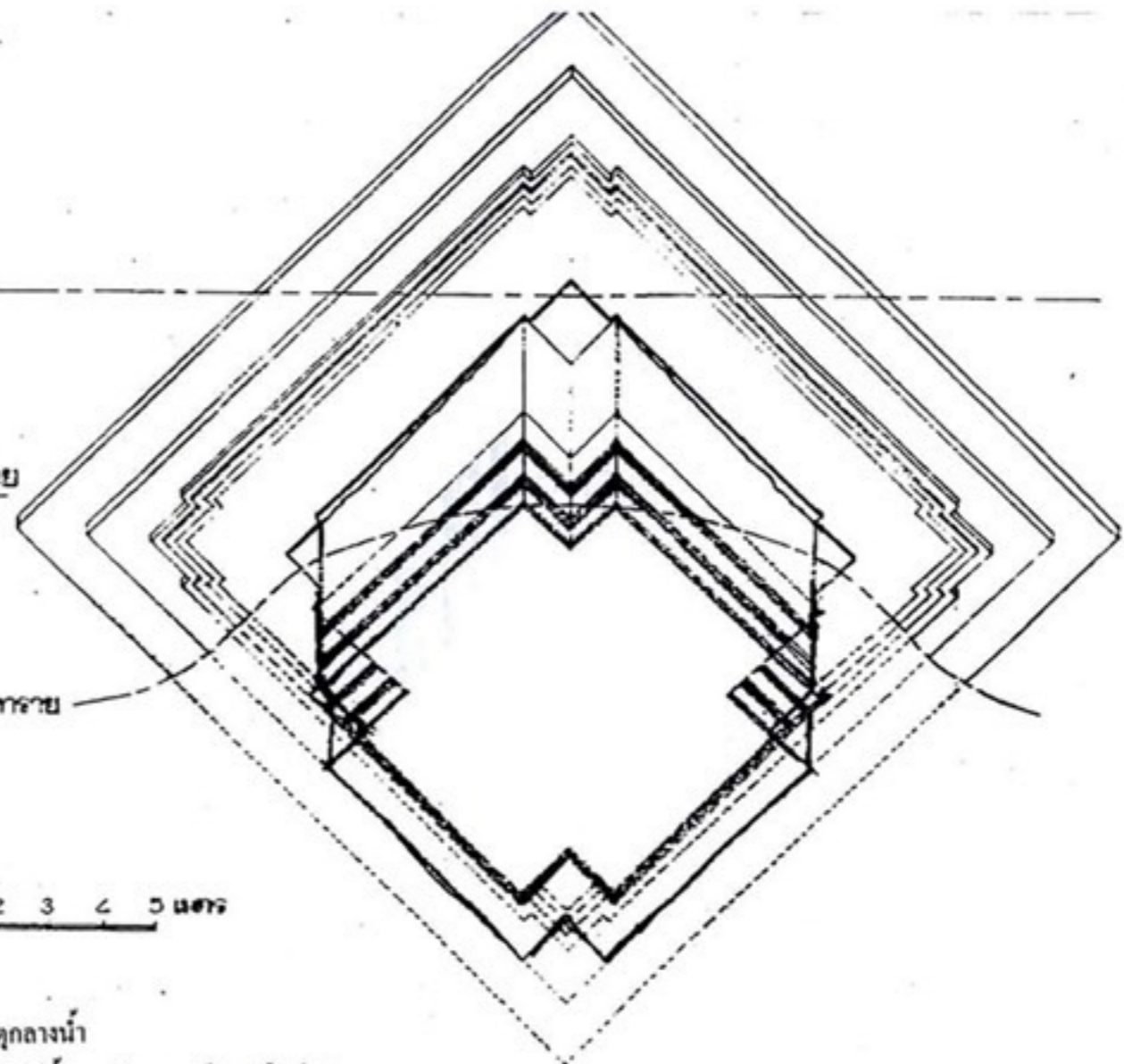
ระดับน้ำ

ทราย

ทราย

0 1 2 3 4 5 เมตร

แบบผังของพระธาตุดอกกลางน้ำ
ที่มา : งานโบราณคดีใต้น้ำ กองโบราณคดี กรมศิลปากร

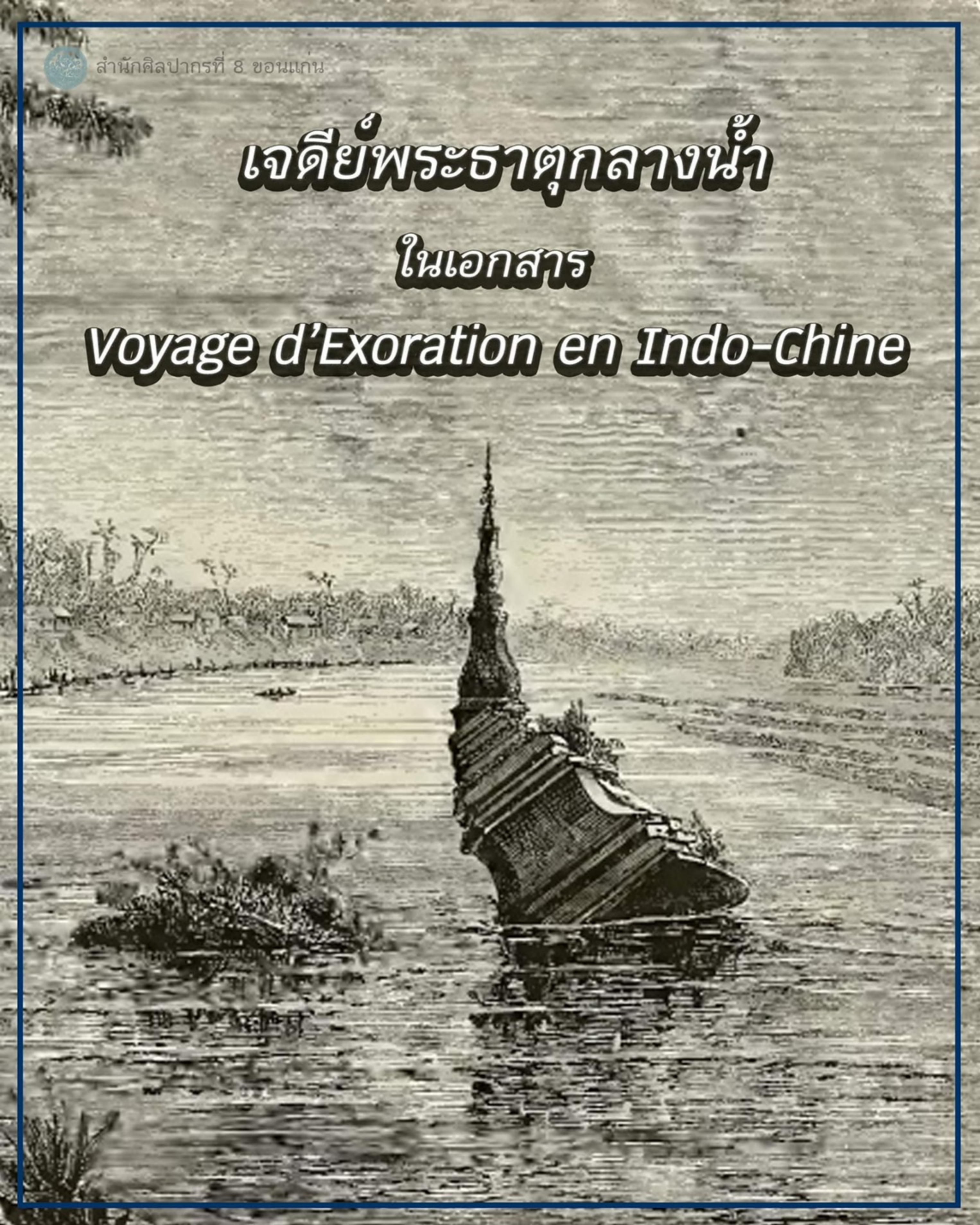

สำนักศิลปากรที่ 8 ขอนแก่น

เจดีย์พระธาตุดกกลางน้ำ

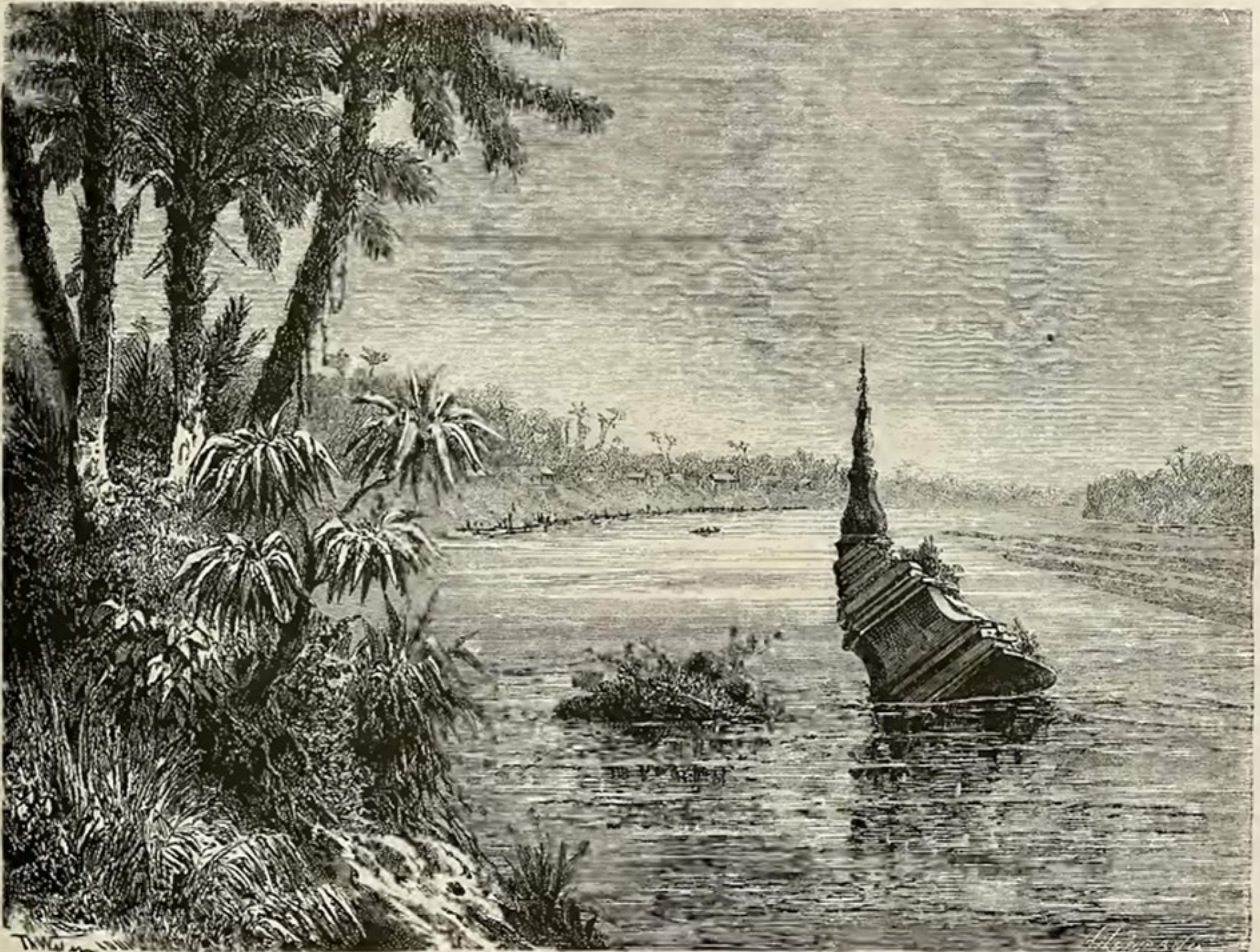
ในเอกสาร

Voyage d'Exoration en Indo-Chine

เจดีย์พระธาตุดุกกลางน้ำ

TAT NONG KAY.

ภาพวาดที่ตีพิมพ์ใน *Voyage d'Exoration en Indo-Chine*.
ระบุคำบรรยายใต้ภาพว่า "TAT NONG KAY" หรือ ธาตุนองคาย

ฟรองซิส การ์นีย์ และคณะสำรวจแม่น้ำโขงในดินแดนอินโดจีนของฝรั่งเศส
เดินทางล่องขึ้นมาตามลำน้ำโขงจากเมืองโพนพิสัย (อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย)
มาถึงเมืองหนองคาย ประมาณวันที่ 26 มีนาคม 2410

เจดีย์พระธาตุดกลางน้ำ ในบันทึกการเดินทางของฟร็องซิส การ์นิเย

การ์นิเย บันทึกว่าพบพีระมิด
ที่เป็นจำนวนมาก (น่าจะหมายถึงเจดีย์)
มีทั้งใช้เป็นหลุมฝังศพ และใช้เคารพบูชา
ที่ค้ำน้ำเมืองหนองคาย มีเจดีย์
องค์หนึ่งตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวกลาง
แม่น้ำโขง มองเห็นโดดเด่นตั้งแต่
ระยะไกล

เจดีย์องค์นี้ เป็นประจักษ์พยานถึง
ความรุนแรงของกระแสน้ำโขงที่กัดเซาะ
บริเวณโค้งน้ำด้านนอกจนเจดีย์องค์นี้
พังตกลงมาตั้งแต่เมื่อราวสิบปีที่แล้ว
ขณะที่อีกฝั่งหนึ่งก็มีตะกอนทราย
ถูกพัดมาทับถม เกิดเป็นสันดอนทราย
ขนาดใหญ่ยื่นออกมา

(Francis Garnier, 1873)

การวิเคราะห์และกำหนดอายุสมัย ของเจดีย์พระธาตุดกกลางน้ำ

จากผลการสำรวจของกลุ่มโบราณคดีใต้น้ำ เปรียบเทียบกับ
ภาพวาดในเอกสาร *Voyage d'Exoration en Indo-Chine* พบว่า

เจดีย์พระธาตุดกกลางน้ำ เป็นเจดีย์แบบ
ล้านช้างในกลุ่มเจดีย์ทรงปราสาทยอด
ส่วนยอดที่โผล่พ้นน้ำขึ้นมา นั้น มีรูปทรง
คล้ายคลึงกับส่วนที่อยู่เหนือเรือนธาตุ
ในภาพถ่ายเก่าของเจดีย์พระธาตุดกกลางน้ำ
(อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย) ซึ่งลุ่มลงมา
เมื่อ พ.ศ. 2513

ตามตำนานอุรังคธาตุ พระธาตุดกกลางน้ำ
เป็นสถานที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ
ส่วนหัวเหน่า ซึ่งได้อัญเชิญมาจากอินเดีย
และนำมาประดิษฐานในคราวเดียวกับ
พระบรมสารีริกธาตุผ้าพระบาทเป็องขวา
ที่เมืองลาหนองคาย

ดังนั้น เจดีย์พระธาตุดกกลางน้ำ
จึงน่าจะมีอายุใกล้เคียง หรือ
หลังเจดีย์พระธาตุดกกลางน้ำลงมา

ภาพถ่ายเก่าของพระธาตุดกกลางน้ำ
ที่มา: สุรศักดิ์ ศรีสำอาง (2545)

การกำหนดอายุของเจดีย์พระธาตุดั่งพวน: หลักฐานศิลาจารึก

ศิลาจารึกวัดพระธาตุดั่งพวน (ตัวอักษรไทยน้อย ภาษาไทย) มีข้อความที่อ่านได้จำนวน 18 แถว ระบุว่าจารึกขึ้นเมื่อ **“ปีรวมเร้า ๙๒๓ (เดือน) ๑๒ วันพฤหัสบดี ฤกษ์ (กฤตিকা)”** ตรงกับ พ.ศ. 2105 โดยมีข้อความแถวที่ 6-7 กล่าวถึงสิ่งก่อสร้างที่เรียกว่า **“พระมหาธาตุ...ธาตุดั่งพวน...”**

จากข้อความจารึก แสดงให้เห็นว่ามีพระธาตุดั่งพวนเกิดขึ้นแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2105 แต่ไม่อาจทราบได้ว่ามีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเป็นเช่นไร

แถว	คำอ่าน	แถว	คำอ่าน
1.	ศุภมัสดุ (พระราชอาชญา) ลาย	10.	อันว่ากำวันตก...
2.	(จุ่ม) สมเด็จพระบรมบพิตร...(เจ้า)	11.
3.	(ตนเป็นพระ)	12.	สี่พันห้าร้อยบาท...อันใดอัน
4.	(ชู)ตน...ปสาทศรัทธาใน(พระ)	13.	เกิดในดิน (เมืองคุก)
5.	(พุทธ)ศาสนา...	14.	ก็ดี...พันเงินเอานาห้าร้อย
6.	อันพระมหา...ธาตุ	15.	(เงิน)มาเป็นอุปการะแก่แก้ว(สา)
7.	พวนให้...	16.	...ไร..เป็น
8.	ตเจ้า ...กำไต	17.	...แก่สัตว์...
9.	อันว่ากำ	18.	...และ...

การกำหนดอายุของเจดีย์พระธาตुบึงพวน: ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดี

ปัจจุบันมีการสันนิษฐานอายุของเจดีย์พระธาตुบึงพวน เป็น 3 กลุ่ม

เชิดเกียรติ กุลบุตร (2533) สันนิษฐานอย่างกว้างว่า น่าจะมีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-23

สุรศักดิ์ ศรีสำอาง (2545) สันนิษฐานว่ามีการก่อสร้างครั้งแรกในรัชกาลพระยาโพธิสาลราช ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ส่วนรูปแบบที่ปรากฏก่อนที่จะล่มลงมานั้น น่าจะเกิดจากการบูรณะเมื่อ พ.ศ. 2167 ในรัชกาลพระยาวรวงษาธิราช

เกศินี ศรีวงศ์ษา (2552) สันนิษฐานว่าเจดีย์พระธาตुบึงพวน จากภาพถ่ายเก่านั้น เป็นองค์เดิมตั้งแต่เมื่อครั้งแรกสร้าง และสร้างในคราวเดียวกันตลอดทั้งองค์ ตั้งแต่เมื่อราวปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22

อย่างไรก็ตาม คุณวงศ์ฉัตร ฉัตรกุล ณ อยุธยา ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ศิลปกรรม กรมศิลปากร (เกษียณราชการ) ตั้งข้อสังเกตว่า จากภาพถ่ายเก่าจะเห็นว่าตั้งแต่เรือนธาตุขึ้นไป เอียงออกจากแนวฐานอย่างชัดเจน ซึ่งโดยทั่วไปถ้าเจดีย์อิฐ ก่อสร้างในคราวเดียวกัน เมื่อเกิดการทรุดเอียงก็ควรจะทรุดหรือเอียงไปในทิศทางเดียวกันตลอดทั้งชุดตั้งแต่ฐานถึงยอด (สัมภาพณ์)

เจดีย์พระธาตुบังพาน

วัดพระธาตुบังพาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ภาพถ่ายเก่าองค์พระธาตुบังพาน ก่อนที่จะทรุดพังลง เมื่อ พ.ศ. 2513
ที่มา: สุรศักดิ์ ศรีสำอาง (2545)

ภาพสันนิษฐานเจดีย์พระธาตुบังพานองค์เดิม
ที่มา: เกศินี ศรีวงศ์ษา (2552)

เจดีย์พระธาตुบังพานองค์ปัจจุบัน

โดยสรุปแล้ว แม้จะยังมีความไม่ลงรอย
ในเรื่องการกำหนดอายุของเจดีย์พระธาตุ
บังพวนองค์เดิม แต่ก็มีข้อที่ยอมรับร่วมกัน
ว่า

พระธาตุบังพวน เป็นเจดีย์ทรง
ปราสาทยอด มีรูปทรงที่สืบต่อมาจาก
เจดีย์วัดทาดน้อย นครหลวงพระบาง
ที่สร้างเมื่อ พ.ศ. 2091 ซึ่งเจดีย์ที่วัดทาดน้อย
มีรูปแบบคล้ายคลึงกับเจดีย์ทรง
ปราสาทยอดที่พระเมืองเกษเกล้า
สร้างไว้ที่วัดโลกโมฬี จังหวัดเชียงใหม่
เมื่อ พ.ศ. 2071

“เจดีย์วัดพระธาตุบังพวน”

จึงเป็นเจดีย์ทรงปราสาทยอด

ในวัฒนธรรมล้านช้าง

ที่มีต้นแบบมาจากมาจากล้านนา

กำหนดอายุไม่เกินปลายพุทธศตวรรษที่ 21

เจดีย์ทรงปราสาทยอด

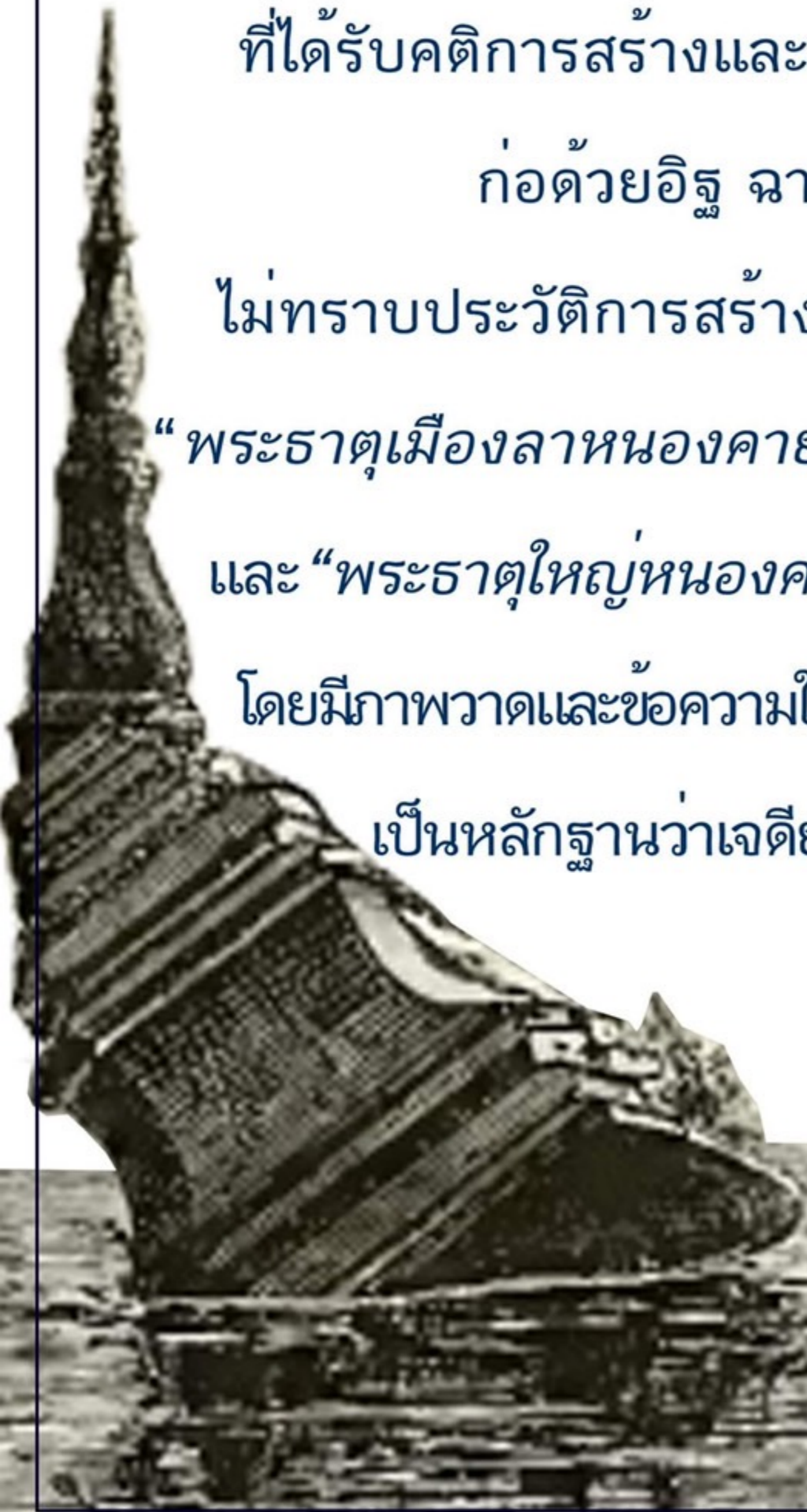
วัดทาดน้อย นครหลวงพระบาง

ที่มา: สุรศักดิ์ ศรีสำออง (2545)

สรุป

เจดีย์พระธาตุดอกกลางน้ำ คือ เจดีย์ทรงปราสาทยอดแบบล้านช้าง
ที่ได้รับคติการสร้างและรูปทางด้านศิลปกรรมมาจากล้านนา
ก่อด้วยอิฐ ฉาบปูน มีปูนปั้นประดับที่ส่วนเรือนธาตุ
ไม่ทราบประวัติการสร้าง แต่เชื่อกันว่าน่าจะเป็นองค์เดียวกับ
“พระธาตุนครเมืองลาหนองคาย” ซึ่งถูกกล่าวถึงในตำนานอุรังคธาตุ
และ “พระธาตุใหญ่หนองคาย” ในพงศาวดารย่อเมืองเวียงจันทน์
โดยมีภาพวาดและข้อความในบันทึกการเดินทางของ ฟร็องซิส การ์นิเย
เป็นหลักฐานว่าเจดีย์องค์นี้พังลงตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 2410 แล้ว

การกำหนดอายุของเจดีย์พระธาตุดกกลางน้ำ
ต้องใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบกับเจดีย์พระธาตุดกบังพวนองค์เดิม
เนื่องจากมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมใกล้เคียงกัน
สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นในช่วง 400-200 ปีมาแล้ว
และน่าจะสร้างขึ้นที่หลังเจดีย์พระธาตุดกบังพวน

จากการสำรวจสถานภาพการศึกษา
เรื่องการกำหนดอายุของเจดีย์พระธาตุดกบังพวน
พบว่ายังคงมีข้อถกเถียงทางวิชาการในหลายประเด็น
ดังนั้นข้อค้นพบใหม่ ๆ ในมิติต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต
ก็น่าจะส่งผลต่อเจดีย์พระธาตุดกกลางน้ำด้วยเช่นกัน

ข้อมูลเพิ่มเติม

จากการสำรวจทางโบราณคดี

ตลอดแนวแม่น้ำโขงโดยเฉพาะตั้งแต่อำเภอท่าบ่อ - อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เคยมีวัดที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงแล้วพังตกแม่น้ำลงไปเป็นจำนวนมาก

ปัจจุบันจึงมีบางวัดที่มีประวัติว่า เมื่อนานมาแล้วเคยมีอาคารเสนาสนะบางส่วน ถูกน้ำเซาะตกลงไปใ้แม่น้ำโขง เช่น วัดกุ่มภประดิษฐ์ ตำบลท่าบ่อ วัดแก้วบัวบาน ตำบลโพธิ์สา อำเภอท่าบ่อ วัดเหล่านี้แม้จะยังคงตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง แต่ก็ได้ถอยร่นห่างจากริมตลิ่งเข้ามาด้านในมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลเพิ่มเติม จากการสำรวจทางโบราณคดี

ซากเจดีย์ก่ออิฐฉาบปูน ที่พบในแม่น้ำโขง
หลังโรงเรียนโรซารีโอ ตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๒ เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2545). ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 9. กรุงเทพฯ:
กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.

กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์. (2537) อรุณธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม). พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรมศิลปากร: พิมพ์เนื่องในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง วรรณกรรมสองฝั่งโขง
ณ ห้องมงกุฎเพชร โรงแรมໄໝະจົງหวັດขอนแก่น วันที่ 30 มิถุนายน – 1 กรกฎาคม
พ.ศ.2537.

เกศินี ศรีวงศ์ษา. (2552). เจดีย์ทรงปราสาทยอดในศิลปะล้านช้าง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ของประเทศไทย: กรณีศึกษากลุ่มพระธาตุบังพวน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เชิดเกียรติ กุลบุตร. (2533). สถาปัตยกรรมล้านช้างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ
ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธวัช ปุณโณทก. (ม.ป.ป). ศิลปินอีสานสมัยไทย - ลาว: ศึกษาทางด้านอักขระวิทยาและ
ประวัติศาสตร์อีสาน. เอกสารอัดสำเนา.

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. (2537). บทนำ. ใน อรุณธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม). พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรมศิลปากร: พิมพ์เนื่องในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง วรรณกรรมสองฝั่งโขง
ณ ห้องมงกุฎเพชร โรงแรมໄໝະจົງหวັດขอนแก่น วันที่ 30 มิถุนายน – 1 กรกฎาคม พ.ศ.2537.

๒ เอกสารอ้างอิง

- สุรศักดิ์ ศรีสำออง. (2545). ลำดับกษัตริย์ลาว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ.
- หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดหนองคาย. (2533). ข้อมูลสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดหนองคาย. เอกสารอัดสำเนา.
- อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2542). ข้อมูลแหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุสถานและแหล่งศิลปกรรมจังหวัดหนองคาย เล่ม 1: อำเภอเมืองหนองคาย. เอกสารอัดสำเนา. สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 7 ขอนแก่น.
- Francis Garnier. (1873). Voyage d'Exoration en Indo-Chine. Paris Librairie Hactte et c,k.

สัมภาษณ์

นายวงศ์จักร จัตรกุล ณ อยุรยา. นักวิชาการช่างศิลป์ชำนาญการพิเศษ. ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ศิลปกรรม กรมศิลปากร (เกษียณราชการ). วันที่ 5 พฤศจิกายน 2564.

ขอขอบคุณ

นางสาวนิดาภรณ์ บุญยพัฒน์กุล ให้ความอนุเคราะห์แปลภาษาฝรั่งเศส.